

Sverige i utlandet

Hur ser man på Sverige i utlandet? En gång var Sverige »the middle way», dess neutralitet var nästan lika respekterad som den schweiziska, och hela världen visste att orden »svensk» och »kvalitet» praktiskt taget var synonymer. Det är inte längre så. Dr Arvid Fredborg, utlandssvensk och högt kvalificerad iakttagare, ger en personlig men tyvärr också pessimistisk översikt över hur Sveriges anseende sjunkit i utlandets ögon. Det är inte opatriotiskt att konstatera detta, säger han. Verkligheten går inte att dölja, och det är nödvändigt att klarlägga konsekvenserna av den utveckling, som vår socialdemokratiska regering lett och önskat.

Utlandets bedömning av vårt land har under senare år i betydande utsträckning förändrats. En del av orsakerna ligger utanför vår kontroll. Men en stor del av förklaringen är, att vi själva börjat intaga en annan hållning till politiska, ekonomiska, sociala och industriella frågor än vi gjort tidigare.

När man talar om »utlandet», är det självfallet i fullt medvetande om att denna term täcker de mest skiljaktiga åsikter, icke minst beroende på vederbörande utlännings egna utgångspunkter. Det är naturligtvis skillnad i bedömningen av Sverige, om det rör sig om folk i de europeiska demokratierna, USA samt övriga industrialiserade icke-kommunistiska stater, med andra ord vad man skulle kunna kalla den västliga världen samt Japan, eller om det rör sig om representanter för de kommunistiska staterna, eller om medborgare i alla de länder, som icke hör till dessa båda kategorier. Även inom de olika grupperna finnas naturligtvis nyanser. En italiensk fascist eller en anhängare av den grekiska militärregimen ser väl på de flesta företager i Sverige på annat sätt än en tysk socialist eller en brittisk tory. En ryss, tillhörande kommunisternas *establishment*, begagnar sannolikt andra glasögon än en kinesisk anhängare av Mao Tse-tung.

Vid alla betraktelser över vårt förhållande till yttrevärlden böra några omständigheter hållas i minnet redan från början.

För det första har Sverige sedan åtskilliga år framstått för många som ett föredöme i olika avseenden. Man har talat om

»Sweden the middle way». Man har ansett vår socialpolitik förebildlig. Man har imponerats av vår höga levnadsstandard, som tillkommit trots att vi sedan så lång tid regerats av socialdemokrater. Bilden av socialism och sund ekonomi, två begrepp, som eljest icke ofta trivts tillsammans, har intresserat speciellt många på vänstersidan i olika länder. Har Sverige visat, att det är möjligt att nå fram till en symbios av frihet, folkstyre och socialism? Vad har Sverige haft för att göra detta möjligt, som andra länder saknat?

På samma gång har vårt land för många, särskilt inom den västliga världen, framstått som ett avskräckande exempel i flera avseenden, som ett nästan helt avkristnat land, som tycks sakna ett verkligt andligt fundament. Det har i många utlänningars ögon synts i färd med att göra sig kulturellt urarva, kapa sina förbindelser med gångna släktled och fira verkliga orgier i pietetslöshet. Jag erinrar mig ett uttalande av en polsk kommunist, som varit i Sverige och förklarade, varför hans partivänner sten för sten byggt upp den gamla staden i Warszawa, Stare Mias-to. »Det folk, som icke vårdar sig om sam-bandet med sitt förflutna och icke har ett naturligt förhållande till sin historia, är dömt till undergång.» Gång efter annan ha liknande synpunkter framförts, ibland generellt, ibland med en viss spets mot Sverige, i länder, som tillhöra kategorin underutvecklade.

Vårt land har alltså av olika anledning-ar uppmärksamrats i utlandet. Men kun-skapen om Sverige är i regel begränsad.

Missuppfattningar äro vanliga. Ofta lägga utlänningar in i begreppet Sverige vad de *vilja se*, icke vad som verkligen finns att se.

Mera kontroversiella

För det andra ha vi i största allmänhet in-ternationellt sett blivit mera omtvistade, mera kontroversiella än vad som i regel varit fallet tidigare. I den västliga världen känner man sig icke längre helt säker på var man har Sverige. De kommunistiska staterna äro angenämt berörda över för-ändringarna i svensk politik. Pravda blev för några veckor sedan nästan lyrisk vid behandlingen av den svenska hållningen till Nordvietnam. Men även kommunisterna förefalla att vara osäkra på hur utveck-lingen i Stockholm skall uppfattas.

Vad staterna i »Tredje världen» angår är reaktionen särskilt intressant. Vi före-falla att för dem vara svaret på jungfruns bön. En industristat, som oreserverat god-tager även de mest omtvistade synpunk-ter från deras sida, som synes vilja göra deras sak till sin egen – det är nästan för bra för att vara sant! Är det verkligen rik-tigt? De underutvecklade kunna icke utan skäl ställa frågan, eftersom det råder en sådan disproportion mellan förbrukad trycksvärta och effektivt utbetalade peng-ar. Däremot kan man med gott samvete dementera en märklig föreställning, som jag stött på i bl a Afrika, nämligen att det hela skulle vara rent hyckleri och att Sve-rige av de övriga industristaterna skulle ha avdelats att vara trojansk häst.

För det tredje har respekten för oss på

en punkt försvagats. Vi betraktades länge som en viss militär maktfaktor. Det är därför viktigt, att man utomlands vida mer än inom Sverige observerat den erosion, som inträtt i det svenska försvaret, sedan socialdemokraterna bröto avtalet mellan de fyra demokratiska partierna.

För det fjärde och sista ha vi ovanligt klena förutsättningar för den nya utrikespolitiska roll som ett slags världssamvete, som en præceptor mundi, som vi axlat. Vi äro icke bekanta för någon större psykologisk begåvning och förmåga till verklig inlevelse i andra folks föreställningar. Tvärtom ha vi alltför lätt att tro, att därför att en lösning av ett visst problem mer eller mindre passat i vårt klimat, med våra förutsättningar, kan den göra anspråk på allmängiltighet. Man skulle kunna travestera ett känt amerikanskt uttryck och mena: »What is good for Sweden is good for the world». Men vårt nit att förbättra hela världen känner inga begränsningar, och på denna punkt påminna vi icke så litet om genomsnittsamerikanerna, innan de lärde av sura erfarenheter då de försökte att ge andra undervisning i den politiska grundskolan. För oss har denna självpåtagna roll ådragit oss både fiendskap och löje.

Den nya utrikespolitiken

Den främsta orsaken varför inställningen till oss förändrats på åtskilliga håll torde ha varit övergivandet av den försiktiga och återhållsamma politik som syftade till att så långt möjligt undvika konflikter med andra makter och som länge fördes av den svenska regeringen. Den har nu ersatts av

en aktiv, »engagerad» hållning. Man har icke tvekat att vid olika tillfällen för vissa stater uttala ogillande av deras politik och ge recept för hur den borde ändras. Det icke övriga resultatet har blivit, att våra relationer till en rad främmande makter blivit *dåliga*.

En neutralitet behöver icke eller *bör* icke vara likbetydande med könlöshet, med ängslan för att yttra sin mening i viktiga frågor. Men neutralitetsbegreppet urholkas lätt av rollen som världssamvete, särskilt om man avstår från all distans och opartiskhet. Gentemot vissa länder ha vi reellt övergått från att vara neutrala till att bli vad man under det andra världskriget kallade »icke-krigförande». Vi ha under detta århundrade en gång förut intagit en sådan hållning. Det var gentemot Sovjetunionen efter dess överfall på Finland den 30 november 1939. Många i Sverige voro då betänksamma. Men ingen kunde bestrida, att det gällde verkliga livsintressen för den svenska nationen, intressen som kunde motivera ett avsteg från vad som dittills ansetts vara den självklara svenska politiken.

Det är den stora skillnaden mellan då och nu. Ingen vettig människa med sinne för proportioner kan anse, att det exempelvis är ett svenskt livsintresse, att en grupp nationalister i Moçambique segra över dem, som anse, att lösningen av landets problem nås *med* Portugal, icke *mot* detta. Låt oss hoppas, att vi nöja oss med subsidier till organisationen Frelimo i Moçambique eller rättare sagt i Tanzania och icke rentav börja leverera vapen.

Den nya svenska utrikespolitiken har betänkliga sidor, som naturligtvis klart observeras i utlandet, oavsett ståndpunkt till själva sakfrågorna. Den är i ytterst olämplig grad påverkad av inrikesproblemen. Många gånger har man exempelvis intrycket av att hållningen till Nordvietnam är ren inrikespolitik. Vidare väljer den konsekvent sina engagemang, så att de antingen ligger geografiskt långt borta eller eljest äro relativt ofarliga men medge fritt fält åt indignerad vältalighet. Om vi vore omedelbara grannar till Sydafrika eller Portugal eller överstarnas Grekland, tror någon då, att vi skulle ha intagit den hållning, som i dag karakteriserar svensk utrikespolitik gentemot dessa tre länder?

Det är så mycket rimligare att ställa denna fråga, som vi i vår omedelbara närhet ha ett politiskt och moraliskt problem, där världen förgäves fått vänta på några tändande paroller från Stockholm, för att icke tala om bojkottaktioner eller framstötter i FN. Jag syftar på de tre baltiska länderna.

I verkligheten är det tyvärr för närvarande föga att göra för deras olyckliga folk, som ha felet, att de ligga i en stormakts väg och äro för fåtaliga och för svaga. Men hur önskvärd i och för sig *Realpolitik* än är, synes det varken mer eller mindre än skamligt att så fullständigt överge dem, avskrivna dem, som det officiella Sverige gjort. Det har då och då sagts, att de tre baltiska folken utöver att vara små och svaga drabbats av oturen att ha fel pigment i huden. Om de varit svarta, skulle de i dag ha varit fria, har det sagts. Det är en in-

tressant teori. I alla händelser kan man utgå ifrån att en stor stat då dragit en lans för dem, folkrepubliken Kina. Men skulle något svenskt statsråd ha gått i spetsen för en demonstration mot det ryska förtrycket?

Den svenska utrikespolitiken är beklagligt nog ensidig och vill vara det. Därför undantager den diskret världens främsta kolonialmakt från all kritik, när det gäller balterna, och är mycket fåmäld i övriga fall. Ty bidragande till den politik av *appeasement*, som sedan länge förts gentemot Sovjetunionen med en tidig kulmen i det wigforsska lånet till ryssarna, är icke blott den sunda känslan av olämpligheten att för mycket lägga sig i vad en mäktig granne anser vara sina inre angelägenheter. Det är också den ideologiska enögdhet, som gör att så många svenska socialdemokrater alltjämt känna en instinktiv sympati för det röda Ryssland.

Cuba och USA

Naturligtvis passar begäret att *engagera* sig mycket väl in i intresserade maktens intentioner. Naturligtvis vinna vi en viss good-will hos dem. Det bör rimligtvis vara fallet på Cuba, sedan Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund, som spelar en sådan roll för utformningen av vår politik, krävt, att Cuba skall göras till *huvudmottagarland* för svensk u-hjälp. Det har, heter det i ett flygblad, genomfört revolutionen och kastat av USA-oket. »Sverige kan göra en stor insats genom att bistå uppbyggnadsarbetet på Cuba.» Förvisso – vi kunna göra en stor instats för Sovjetunionen. Det är väl känt, att det med ljus

och lykta letar efter »nyttiga åsnor», som kunna övertaga en del av den oproportionerligt tunga börda, som vilar på det ryska folkhushållet, sedan Fidel Castro avkastat det amerikanska oket. Tills vidare ha ryssarna fått nöja sig med att av ovilliga satelliter indriva uttaxeringar för den årliga subventionen i pengar och varor till Cuba. Självfallet skulle vi förvärva en viss uppskattning i Moskva, om vi frivilligt erbjöde oss att hjälpa till. Men det är lätt att höra ryssarnas skrattsalvor!

Tendensen att i fråga om utrikespolitiken återvända till asa-tron med den enögde Odin som främste gud passerar naturligtvis icke obemärkt i utlandet. Ännu har det icke på allvar lett till repressalier från de närmast drabbade. Men vi ha ju icke nöjt oss med att angripa små eller medelstora stater, vi ha också visat vår ovilja mot en stormakt. Naturligtvis är det icke vem som helst, som valts. Den svenska regeringen har inskränkt sig till Förenta staterna.

Det är sannerligen icke svårt att vara kritisk gentemot USA:s politik i Vietnam. Men därifrån och till att som det officiella Sverige gjort helt identifiera sig med den andra parten i målet är ett stort steg, som mycket väl kan få obehagliga konsekvenser.

Det rör sig icke om enstaka fadäser, icke ens om tal, som den svenske utrikesministern hållit, och tal, som han icke hållit. För kallhamrade politiker i Amerika är det icke någon svårighet att förstå, att dr Jekyll-Nilsson är utrikesminister och Mr Hyde-Nilsson ordförande i Stockholms te-

legraferande Arbetarkommun. Men tagna tillsammans inge svenska uttalanden och åtgärder delar eller till och med stora delar av den amerikanska *allmänheten* föreställningen, att Sverige blivit anti-amerikanskt. Detta är det farliga i sammanhanget. Det är ju för en stat, som alltjämt i princip vill vara neutral, icke oväsentligt, hur dess hållning uppfattas.

Nu säger någon, att den svenska regeringens hållning gentemot USA icke är så farlig, enär så många amerikaner dela motviljan mot den tidigare och den nuvarande administrationens politik i Vietnam. Dessutom kan Förenta staterna i eget intresse icke avskrika Sverige som vänskapligt sinnad stat.

Båda dessa argument äro diskutabla. Att många miljoner amerikanska medborgare äro mot en fortsättning av kriget i Vietnam är en sak för sig. Att en stat, som ända tills för några år sedan bemödat sig om vänskapliga relationer till ett land, där ett par miljoner medborgare äro av svensk härkomst, med en sådan iver bryter staven över USA:s hållning, är en annan. Man får hoppas, att statsminister Palmes besök i sitt gamla college och i Washington och hans företrädare Erlanders resa till USA kan lugna stämningarna där. Det är klokt, att herrarna lämna utrikesministern hemma. Han har alltför ofta ignorerat fru Lindleys sunda råd till sin man. »Inga förklaringar, Charlie, de gör bara saken värre!»

Förenta staterna kan i en kritisk situation ha ett realpolitiskt intresse av att icke glömma bort Sverige. Men det är intet

som vi i dag kunna bygga på. Hela den västliga världens frihet hänger fortfarande till stor del på USA:s existens. Om vi råka i en besvärlig situation, torde varken Tanzanias eller Cubas, för att icke tala om Fretilimos, stöd båda till mycket.

Sverige och EEC

Riskerna av den engagerade utrikespolitiken äro så mycket betänkligare som vi stå inför perspektivet av att bli isolerade på nära håll. Att man i Oslo och Köpenhamn haft svårt att följa de olika ensidiga aktionerna på senare tid är känt. Sorgen över svårigheterna med Nordek är redan därigenom hos våra grannar måttlig. Danskar och norrmän riskera ju att bli medansvariga, om den nilssonska politiken får fortsätta. Men vad sker, om det skulle visa sig omöjligt att genomföra Nordek?

Icke ens önsketänkare av typ hr Lange torde kunna räkna med något annat än att Norge och Danmark snabbt komma att söka inträde i EEC. De ha en stor fördel i sammanhanget. Varken det danska näringslivet (trots jordbruket) eller det norska erbjuda några verkligt fundamentala och svårlösta problem för den europeiska ekonomiska gemenskapen. Det gör däremot det svenska.

Lika viktigt som detta faktum i och för sig är likväl den tövande hållning som Sveriges regering intagit till tanken på fullt medlemskap i EEC. Ingen förnekar, att ett inträde måste innebära tunga offer från svensk sida. Vi äro supplikanterna. Det är icke Sverige, som i nåder beviljar EEC fördelen av ett svenskt inträde, ehuru

man ibland kunnat tro det. Vi ha länge framstått som svala »européer» och det har därför varit lätt för herrarna i Bryssel att tills vidare lägga våra handlingar ad acta.

Med den anpassningsförmåga, som det svenska näringslivet visat hittills, är det dock sannolikt, att ett inträde i EEC icke skulle bli en alltför smärtsam process. Även Nordek skulle ha vållat kännbara offer.

Kanske den officiella hållningen i Stockholm kommer att ändras, sedan en ny regering i Bonn med en svenskvänlig och norsktalande kansler visat sig besluten att forcera utvidgningen av Europa-marknaden. Men naturligtvis måste också en sinesändring inträda i Stockholm. Det är där skon klämmer.

Man ställs ofta i olika europeiska länder inför frågan, vad det egentligen är, som innerst inne föranleder den svenska regeringen att intaga en negativ hållning i Europa-frågan. Tror man sig verkligen vara sig selv nok? Eller fruktar man följdena av den fria etableringsrätten och de fria kapitalrörelserna för ett land, som har för litet kapital och för få förmögna personer för att stå emot utländsk penetration? Eller är det helt enkelt, att den svenska regeringen är rädd för att tvingas att ge upp sin skattepolitik?

Skattepolitiken!

Mitt svar har blivit, att jag icke sitter inne med interna upplysningar från det socialdemokratiska partiets inre cirklar men tror, att alla dessa argument medverkat

plus diverse personliga faktorer, men att tyngdpunkten faktiskt ligger på skattepolitiken. En maximal beskattning av högre inkomster i exproprierande syfte har blivit en hjärtesak för socialdemokraterna. De äro villiga till de tyngsta offer, om de blott få fasthålla vid detta. De höga skatterna ha blivit ett självändamål, som man skickligt lyckats framställa som något »progressivt», »socialt». Det gjorde Carl XI också.

Som bekant äro skillnaderna mellan EEC:s medlemmar och oss på detta område betydande. Ännu finnes ingen gemensam ekonomisk politik inom den europeiska ekonomiska gemenskapen med lika beskattningssystem, gemensam valutapolitik etc. Men förr eller senare kommer en sådan till stånd. I det läget blir den stora skillnaden i skattepolitik mellan de övriga och den svenska inträdessökanden av en viss betydelse, så mycket mer som det är meningen att göra den ännu större. För en tid sedan framlades ett förslag om skärpt skattetryck på högre inkomster, ökade förmögenhetsskatter och ännu mera konfiskatorisk arvsbeskattning. Regeringen kommer att genomföra en del av detta trots finansministerns motvilja. Han vet, vilka konsekvenserna kunna bli.

Det nya skatteförslaget skulle ställa Sverige i en särklass i hela världen, möjligen med undantag för Cuba, Kina och några andra kommunistiska stater. Skillnaden gentemot Sovjetunionen, där den direkta skatten på högre inkomster som bekant är ytterst måttlig, blir ännu större.

Att avståndet till EEC ökar på denna

punkt är icke alldeles oväsentligt i en situation, då alla, som vilja in, söka så mycket som möjligt i förväg stöka undan anpassningsarbetet.

För en tid sedan hade jag tillfälle att till en välorienterad och inflytelserik holländare ställa frågan, vilken betydelse ett insisterande på oförändrad skattepolitik (i fråga om högre inkomster) skulle få för ett svenskt inträde och en sund utveckling för oss inom EEC. Han ansåg, att alla måste ansluta sig till den gemensamma ekonomiska politik, som så småningom kommer till stånd. Detta måste ske i eget intresse. Krävde då Sverige att få beskatta sina egna medborgare inom landet särskilt högt bleve detta värst för landet självt. Till en början vore det osannolikt, att man skulle kunna beviljas rätten att beskatta utländska medborgare i Sverige högre än vad de skulle betala i andra EEC-länder. Men därtill finge man räkna med massutvandring av kvalificerad arbetskraft, export av arbetsplatser, minskande egna prestationer och successiv ekonomisk tillbakagång. Andra europeiska länder skulle då i stället få opåräknade fördelar. Var det detta man ville?

Nej, svarade jag, men jämlikheten synes nu ha fått högsta prioritet. Det är icke blott den materiella fattigdomen, som enligt en tidigare svensk finansminister fördrages lättare, om den delas av alla, det är nu också den andliga torftigheten.

Min holländske vän undrade, hur det kunde komma sig, att dylika föreställningar spridde sig i ett land med denna höga intelligensstandard och där ingen med bäs-

ta vilja i världen kunde upptäcka några skarpare klassgränser.

Vad skall man svara på detta? Det är visserligen icke okänt, att den svenska nationen, åtminstone i vår generation, synes ha ett destruktivt, inbyggt handikapp i form av speciell fallenhet för avundsjuka. Därför ha många av oss väl upphört att reagera inför allt det nonsens, som produceras i egalitär anda. Låt mig taga ett exempel från socialdemokraternas skrift i jämlikhetsfrågan. »Endast i ett samhälle med små inkomstskillnader kommer människor att värdera varandra som jämlikar.»

Näringslivets roll

Men saken har en praktisk sida, som rör förhållandet mellan Sverige och yttrevärlden. Man ställes gång efter annan inför frågan, hur en extrem jämlikhetspolitik går ihop med den storartade ekonomiska utveckling, som väsentligen möjliggjorts av exceptionella *enskilda* initiativ.

Svaret måste bli, att den ej gör det. Men tidigare föreföll det, som om Sveriges ledande socialister hade insett, vilken motor för den ekonomiska utvecklingen, som enskild företagsamhet innebär, och därför aktat sig för att döda hönan, som lägger guldäggen. Alltjämt kunna yttranden registreras, som peka i denna riktning. Under senare år har finansminister Sträng svarat för de flesta. Låt mig citera ett med Dagens Nyheter som källa. I slutet av oktober sade finansministern i Karlholm:

»Jag har gjort mig till ovän med unga socialdemokrater när jag påtalat olämpligheten av en konfiskatorisk arvsbeskattning.

Gör en test bland svenska folket: Vill du att de ören du lämnar efter dig ska gå till dina barn eller till finansministern? Vi ska inte ge oppositionen argumentet att nu vill socialdemokraterna ta pengarna från dig och dina barn . . . Vad gäller förmögenhetsskatten kommer jag med ett nytt förslag som skärper skatten. Men man bedrar sig om man tror att man kan förbättra låglönearbetarens villkor genom en konfiskatorisk arvs- och förmögenhetsskatt. Det finns fortfarande många osålda tomter vid Genève sjön. Och som lantarbetare lärde jag mig att har man en mjölkko ska man sköta den, men inte ta livet av den.»

Detta kunde icke sägas bättre. Man får rentav den smygande baktanken, att det hela rör sig om en inom det socialdemokratiska partiet överenskommen taktik. Genom dylika brutalt pragmatiska, sunda uttalanden fungerar hr Sträng som en slags opposition inom det stora regeringspartiet, så mycket mera som den formella oppositionen i dessa frågor med få undantag knappast skulle våga föra ett så klart språk som han gjort i det citerade anförandet. Vad är det då för risk att än en gång rösta socialdemokratiskt? Är det detta, som är meningen?

Hur som helst ligger kärnpunkten i det tempus, som begagnas. Hittills ha socialdemokraterna i Sverige aktat sig för att döda den strängska mjölkkon. Men han tillhör den äldre generationen. Bland de unga ha jakobinerna huvudinflytandet. Det finns därför anledning att räkna med att vad som kommer att ske är ett långsamt för-

statligande av hönan, varvid formen är en bisak. Avsikten är att taga kål på den förhatliga marknadsekonomin, helst utan att guldäggen upphör att komma men i nödfall godtagande också detta till förmån för det uniforma jämlikhetssamhället.

Detta var mitt svar till holländaren. Jag refererade det för en svensk socialdemokrat, som jag känner sedan länge. Han blev upprörd och sade, att detta vore att kacka i eget bo. Hur kunde en person med mina konservativa åsikter tillåta sig något sådant? Kände jag ingen patriotism?

Fienden

Att konstatera att det svenska socialdemokratiska partiet *genomför sitt program* och detta även i utlänningars närvaro kan icke vara någon förolämpning mot någon eller någon illojalitet mot ens land. Det är blott ett försök till realistisk bedömning av den politiska utveckling med vilken världen och vi själva ha att räkna. Men naturligtvis skulle det underlätta planens genomförande, om alla tryckte i busken.

Det har icke undgått tränade utländska observatörer, att de yngre jakobinerna inom det socialdemokratiska partiet icke betrakta den splittrade och ännu så länge maktlösa oppositionen som fienden utan *näringslivet*. Det utsätts sedan några år för en beskjutning, som i intensitet söker sin like. Det angripes i radio och television, i tidningar och i en flödande litteratur. Temat är att den nuvarande »blandekonomin» skall ersättas av något jämlikare och socialt rättvisare. Kriteriet är självfallet olika slag av statskontroll.

I och för sig kan man mycket väl förstå, varför marknadsekonomin angripes. Den har i Sverige liksom utomlands ett fundamentalt fel. Den har lyckats för bra. Genom levnadsstandardens ökning hotas hittills stabila politiska positioner. Stora grupper avradikaliseras. Det måste förhindras! Följaktligen nedsvärtas det svenska näringslivet efter bästa förmåga. Man skyller allt på det från luftförening till dålig samhällsservice. Dessutom tillåter marknadsekonomin alltför mycket privat behovstillfredsställelse. En av kritikerna, Lars Anell, har uttryckt saken på följande sätt:

»Det är nödvändigt att klargöra att den privata konsumtionen alltid sker på bekostnad av samhällets möjligheter att använda resurserna för andra ändamål.»

Förkunnelsen är ofta av mycket enkelt slag. Gammalskåpmat värmes ideligen upp. Men effekten blir avsevärd, dels genom att någon verklig motoffensiv icke kommit till stånd, dels till följd av att vissa massmedia ge konstant stöd åt alla försök att komma åt näringslivet.

Deras ensidighet och låga kvalitet är icke obekanta utomlands. Så småningom har det också blivit känt, att man i Stockholm kan »beställa» en demonstration, ja, om det sker för vissa främmande intressens räkning demonstranterna arbeta gratis. Televisionskamerorna finnas ju alltid på plats, så man kan i alla händelser känna sig betydelsefull.

Den nya vänstern

Men icke alla utlänningar ha den nödvändiga överblicken. Somliga dra därför

slutsatsen, att Sverige verkligen är den nya vänsterns spjutspets, den kommande revolutionens avantgarde, ett land, där våldsmentalitet och vänsterfascistisk totalitarism härska. Svenskar i utlandet ha ibland en viss möda att förklara, att det i vårt land, om någonstans, finns en »tigan-de majoritet». Blott i ett avseende måste man ge domedagsprofeterna utifrån rätt. Kulturradikalerna dominera nästan helt debatten och kännetecknas främst av en intolerans, som eljest icke finnes i stater, som ej äro diktaturer.

Fördelaktigt för vårt rykte hos de nationer, som stå oss närmast, är detta väl ej. Men det finns också annat än de problem, som redan berörts, som påverkar inställningen till Sverige. Det har redan kort sagts, att vi på socialpolitikens område länge framstodo som ett föregångsland. I viss mån är detta ännu fallet. Men andra länder ha ryckt fram och somliga ha funnit modernare lösningar än våra. De invigda (till vilka de flesta utlänningar i Sverige torde få räknas) veta också, att under senare år klyftan mellan papper och verklighet i vårt land blivit gapande. Man behöver blott tänka på bostadsproblemet, som ingen utlänning kan förstå, att det skall behöva existera i ett land, som icke utsatts för bombning under kriget och heller icke saknat pengar. Behöves något ytterligare exempel på den ensidiga ideologins skadliga inverkan kan man tänka på sjukvården, där det blivit ett självändamål, att läkarna skola rivas ned från sin »privilegierade ställning» med resultat, att man i föregångslandet Sverige gör klokt i

att icke bli sjuk annat än på vissa tider.

Utomlands har man speciellt observerat utvecklingen inom det svenska skolväsendet. Om icke vissa tecken slå fel ha de främmande ambassaderna i Stockholm ägnat speciella ansträngningar åt att för sina regeringar och undervisningsministerier förklara, vad som verkligen händer i vårt land. Alla ha att brottas med oerhörda problem på detta område. Man behöver blott tänka på Frankrike. Men vi torde vara ensamma om en medveten strävan att sänka standarden. Det förnekas självfallet av »reformatörerna». Så som det andliga trycket är i vårt land är det också få, som våga stå upp och konstatera, vad alla innerst inne känna – att det har blivit sämre och sämre! Det finns naturligtvis undantag. Men de få uttrycka sig försiktigt. Eljest är stämpeln »reaktionär» given. Jag har nyligen för en utländsk universitetsman, som måst vägra några svenska studenter tentamen till följd av för klen allmänbildning, läst upp en vädjan, som framfördes av en känd liberal, ordföranden i Göteborgs stadsfullmäktige, sjökapten Hansson.

»Grundtonen (i ett program skisserat av arbetarkommunen) smakar litet för mycket av gottköp. Man vill sprida kulturen till alla medborgare, och detta är en mycket bra sak. Men man vill också förenkla kulturutbudet med risk för framtida kulturens kvalitet. Jag håller på en hög kulturell standard, och det skall vara samhällets strävan att så utbilda medborgarna, att de förstår och lär sig älska den goda smakens och den goda kvalitetens kultur. Man skall

inte sänka kulturnivån, man skall i stället höja publikens nivå!»

Hr Hansson vet naturligtvis som de flesta andra svenskar, att den verksamhet som bedrivits av doktrinärerna, haft rakt motsatt resultat. Det kan taga generationer att reparera de skador, som de senaste tio årens skolpolitik åstadkommit. Alltjämt fortsätter den med ständigt ökande försämringar till följd. Ännu har den lille gossen icke uppträtt och sagt: »Han har ju inga kläder».

Arbetslivet och demokratin

Ännu mer än undervisningen torde de senaste förändringarna i *arbetsdisciplinen* ha blivit föremål för intresse på utländskt håll. Man måste hålla i minnet, att det tidigare tillståndet vunnit uppskattning, ja, beundran, i hela världen. Den svenska fackföreningsrörelsen framstod som en verklig förebild, som ett mönster av på en gång klokhet och styrka. Blott i mindre grad uppfattade man i utlandet, att denna engagerat sig i svensk *politik* på ett sätt, som gjort den till en officiös institution, som ibland tjänat som hävstång för den sittande regeringen, ibland kunnat använda denna som verktyg. Följden har oundvikligen blivit en byråkratisering.

Strejken hos LKAB kom därför som en större chock i utlandet än i Sverige. Var en stor vild strejk också möjlig i det land, där arbetarna tidigare hållit avtalen icke blott när det passade dem utan alltid? »Ich dachte nicht, dass so was bei Euch möglich war», sade en känd tysk socialdemokrat till mig för en tid sedan. Han var spe-

ciellt chockskadad av att det icke rörde sig om en strejk vilken som helst utan en, som riktade sig mot ett stort *statligt* företag under ledning av en känd socialdemokrat och med fackföreningsrepresentation i styrelsen, samt mot de egna fackliga representanterna. Det sistnämnda har tillvunnit sig den största uppmärksamheten utomlands.

Konflikten sammanhänger intimt med frågan, vilka ändringar, som böra inträda i de moderna företagens arbetsformer i syfte att få till stånd mera *medarbete* och *medansvar* från tjänstemäns och arbetares sida. I alla länder studeras dessa frågor intensivt. Alla inse, att något måste göras för att motverka känslan av *frustration* inför teknikens snabba ändringar och intrycket av att blott vara en kugge i ett väldigt maskineri eller icke ens det.

Ur denna synvinkel är vad som sker i Sverige just nu intressant för de flesta främmande länder. Hur vill man här lösa problemet om mera demokratiska former inom näringslivet, om samtidigt marknads ekonomin attackerar på bred front? Ty företagsdemokrati kan, som en yngre svensk liberal, Gustaf Lindencrona, påpekade för några år sedan (i »Unga liberaler»), blott förverkligas i en marknads ekonomi. »Den industriella demokratin är möjlig endast i ett liberalt ekonomiskt system.»

Något gott betyg få vi emellertid icke på en punkt av betydelse just för denna problemställning. Den ekonomiska kunskapsnivån i Sverige är förhållandevis låg. Det beror likväl icke som många i utlan-

det tro på de politiska partiernas underlåtenhetssynder eller rättare sagt icke enbart på dessa. Även de svenska företagarna ha gjort alldeles för litet för att främja saklig ekonomisk upplysning. Hur många av dem ha presenterat sina egna företags problem på ett lättfattligt sätt för sin egen personal?

Utlandets syn på oss påverkas av hur vi uppträda, hur vår politik utformar sig, hur vår nationella stil ter sig i andra människors ögon. I vissa fall kunna vi själva avläsa resultatet. Det är när det gäller utrikeskorrespondenterna i Stockholm, av vilka flera äro av internationell klass. I andra fall, främst i fråga om de främmande diplomaterna, kommer vederbörandes åsikt blott i undantagsfall till vår kännedom. Litet större möjligheter ha vi kanske att få veta, vad de hundratusentals utlänningar anse, som arbeta i svenskt näringsliv. Svårast är det, när det gäller mera tillfälliga besökare, affärsmän, tekniker, studenter, turister.

Med vad utländska iakttagare meddela kan för oss bli viktigt i en framtid. Vi äro

i högsta grad beroende av den internationella utvecklingen. När vi handla, sker det till följd av teknikens förändringar mer eller mindre inför öppen ridå. Det är då lätt att bli ryktbar, både i positiv och negativ bemärkelse. Vi ha ännu mycken good-will, även om vi i Frankrike icke äro »toppen», som en av regeringens reklam-makare, fru Marianne Höök, inbillar sig. Men vi äro också ryktbara för att ha världens högsta skatter, för att citera Times, och som det land, som driver en extrem egalitarism och exempelvis, för att citera Neue Zürcher Zeitung, för en politik, som riskerar de små och medelstora familjeföretagens existens.

Ingen stat kan emellertid ostraffat sänka kvaliteten, hålla tillbaka vad de brittiska konservativa bruka kalla »the pursuance of excellence». De små nationerna äro tvärtom mera beroende än någonsin tidigare av exceptionella prestationer av individer. Vi kunna blott i undantagsfall konkurrera i fråga om handelsjärn. Vår styrka är specialstålet, bokstavligt och i överförd bemärkelse.